

RYSKA KRIGS- SKEPP, DRA ÅT HELVETE!

En liten bok om försvarsvilja

JENNY DESCHAMPS-BERGER OCH PATRIK OKSANEN (RED.)

fri tanke

Innehåll

Prolog <i>Patrik Oksanen</i>	15
Förord <i>Robert Egnell</i>	19
<i>Sofie Lindberg</i>	25
1.	
<i>Fredrik Bynander</i> Försvarsvilja och mot- ståndskraft för 2020-talet	31
<i>Patrik Oksanen</i> Matrosen Vera: »Sverige är värt att dö för«.....	41
2.	
<i>Peter Lidén</i> Viljekraftens betydelse för Ukrainas ödeskamp	47
<i>Sofie Lindberg</i> När folket samlar pengar till pansarbåtar	57
3.	
<i>Tomas Ries</i> Har Sverige den viktiga viljan?.....	63
<i>Patrik Oksanen</i> Två beslut som räddar Norge	73

4.	<i>Bengt Axelsson</i> Sex reflektioner om hur den moderna försvarsviljan grundlades.....	79
	<i>Sofie Lindberg</i> Försvarslånen: »Vi ska tömma vår spargris i år«	89
5.	<i>David Bergman</i> Stridens psykologi – att utsätta sig för dödlig fara	95
	<i>Patrik Oksanen</i> När Allan räddar Finland.....	104
6.	<i>Bengt Jacobson</i> Att sätta sitt eget liv på spel för andra	111
	<i>Patrik Oksanen</i> Att flyga för Sverige med livet som insats.....	119
7.	<i>Patrik Oksanen</i> Ett modernt psykologiskt försvar – från kalla kriget till idag	125
	<i>Patrik Oksanen</i> Håll gränsen!.....	135
8.	<i>Marika Ericson</i> Lagstiftarens förväntningar på dig som medborgare	141
	<i>Patrik Oksanen</i> Afghanistan: När korthus faller.....	149
9.	<i>Magnus Ranstorp</i> Hotet mot samhällskontraktet	155
	<i>Patrik Oksanen</i> Musketörparagrafen: Vi försvarar oss tillsammans.....	169

10.

<i>Patrik Oksanen</i> Enighet när det verkligen gäller.....	175
<i>Patrik Oksanen</i> Dataingenjören Wu är redo att försvara Taiwans frihet	185

11.

<i>Jenny Deschamps-Berger</i> Försvarsviljans kärna – insikt, vilja och mod.....	191
<i>Patrik Oksanen</i> Hemvärnssoldaten Magnus: »Ni kommer att äta grus«	203

12.

<i>Jenny Deschamps-Berger och Patrik Oksanen</i> Talet till nationen: Sverige är i krig	209
--	-----

Epilog <i>Patrik Oksanen</i>	219
------------------------------------	-----

Författarpresentationer	223
-------------------------------	-----

Engagera dig i försvaret av Sverige	229
---	-----

Källförteckning	231
-----------------------	-----

Noter.....	245
------------	-----

Russian warship, go fuck yourself!

PROLOG

ORMÖN ÄR EN klippö som reser sig 40 meter upp ur havet omkring 35 kilometer från Ukrainas kust. Den är inte särskilt stor, cirka 650 meter lång och lika bred. Strategiskt viktig om man vill blockera den viktiga hamnen i Odessa. På ön fanns på morgonen 24 februari 2022 en liten styrka gränsvakter.

Samtidigt hade det ryska flaggskeppet, robotkryssaren Moskva, och patrullbåten Vasilij Bykov, fått order om att ta ön. Robotkryssaren Moskva anropade gränsvakterna på radion med krav på kapitulation.

RYSKT KRIGSFARTYG: »Ormön, jag, ryskt krigsfartyg, upprepar erbjudandet: lägg ner era vapen och kapitulera, eller så kommer ni att bli bombade. Har ni förstått mig? Förstår ni?»

På inspelningen av radiosamtalet hörs en manlig ukrainsk gränsvakt säga till en kvinnlig gränsvakt: »Jaha, det var det. Ska jag be dem dra åt helvete?»

UKRAINSK KVINNLIG GRÄNSVAKT: »Ja, bara utifall att.«

MANLIG UKRAINSK GRÄNSVAKT: »Ryskt krigsfartyg, dra åt helvete!«¹

Det svenska begreppet *dra åt helvete* är egentligen för svagt för att helt fånga begreppets alla dimensioner.² Internationellt spred sig den engelska översättningen *Russian warship, go fuck yourself*.³

I krigets tumultartade första dygn spreds nyheten att samtliga gränsvakter på den lilla klippön hade utplånats när robotkryssaren *Moskva* öppnat eld. Videon med inspelningen av samtalet blev snabbt en historia som fångslade och fascinerade en hel värld.

President Zelenskyj kom redan natten mellan 24 och 25 februari att bekräfta att Ormön var i Rysslands händer. I en video som postades på meddelandetjänsten Telegram berättade presidenten att alla försvarare var döda och att de postumt skulle få utmärkelsen Ukrainas hjältar.⁴

Nu hade försvararna fått en odödlig hjältestatus och varianter på *иди на хуй*, *Русский военный корабль, иди на хуй* och *Russian warship, go fuck yourself* spreds som en löpeld över internet i filmer och memes. Just att ön hette Ormön gjorde att bildmakare blev inspirerade av en symbol från Amerikanska Frihetskriget, den så kallade Gadsenflaggan med orden »*Do Not Tread on Me*«, vilket gav det ännu mer spridning.

En annan bildversion som spridits omfattande föreställer fartyget med en soldat som visar fingret till far-

tyget. Frasen trycktes senare på tröjor, kaffepaket och frimärken. Det har blivit en ukrainsk motsvarighet till *Remember the Alamo!*⁵ I Sverige har vi »Släpp ingen djävul över bron!« från Runebergs dikt om Sven Dufva vid Virta bro och Thorbjörn Fälldins »Håll gränsen!« från U137:s grundstötning i Karlskrona skärgård som närmaste paralleller.

PATRIK OKSANEN

Försvarsvilja och motståndskraft för 2020-talet

FREDRIK BYNANDER

FÖRSVARSVILJA ÄR ETT begrepp som länge haft mytiska proportioner och fyllts med innehåll utifrån ideologiska ambitioner, nationalromantiska föreställningar eller rent önsketänkande. Med tanke på den vikt som tillmätts försvarsviljan som grund för vår motståndskraft gentemot extern påverkan och aggression är den påfallande obeforskad och dåligt definierad.¹⁵ Vi har långa tidsserier av enkätundersökningar av svenskars »villighet att personligen delta i försvarsanstängningarna samt befolkningens samlade uppfattning att Sverige ska försvaras«.¹⁶ Enkätundersökningarna visar en stabilt hög beredvillighet att bidra till landets försvar (70–80 procent över tid) som också står sig väl i internationella jämförelser. Det finns dock mycket som tyder på att dessa resultat inte kan återspegla individens beteende inför krigets

realiteter, samtidigt som den individuellt uttryckta försvarsviljan inte enkelt kan aggregeras till en nationellt kollektiv dito. Vi behöver leta efter försvarsviljans grundförutsättningar någon annanstans.

Samhällets motståndskraft

De senaste 15 årens forskning om samhällets motståndskraft inför civila kriser, särskilt stora naturhändelser, har gett oss ett antal insikter som kan hjälpa oss att förstå försvarsviljans förutsättningar. Daniel P. Aldrich har visat hur graden av mellanmänsklig tillit i ett lokalsamhälle ökar sannolikheten för överlevnad bland individerna där. Lokalsamhällets resiliens, definierat som den »kollektiva förmågan hos befolkningen i ett grannskap eller annat geografiskt begränsat område att hantera svåra störningar och effektivt återta lokalsamhällets funktionalitet genom samarbete« är en intressant parallell för mer abstrakta föreställningar om försvarsvilja.¹⁷ Lokalsamhället kan när det är välorganiserat bidra direkt till försvarsansträngningarna genom att till exempel försvåra marktruppernas framryckning, kommunicera dess positioner till egna styrkor eller förvägra fienden tillgång till lokala resurser. Dock är dess främsta betydelse i väpnad konflikt troligen bidrag till befolkningskydd, evakuering av utsatta grupper och lokalt stöd

till den egna försvarsmakten. Vid artilleribeskjutning av civila områden är det sannolikt lokalsamhället och dess frivilliggrupper som står för eftersök av skadade och uppröjning för att återupprätta vitala funktioner. Aldrich visar att socialt kapital är den direkt grundläggande egenskapen hos kollektivet för att gemensamma, solidariska handlingar ska vara regel vid svåra påfrestningar.¹⁸ Tron på att egna uppoffringar kommer att återgäldas efter förmåga från andra medlemmar av kollektivet är avgörande för att ett effektivt samarbete ska uppstå. Tilliten har byggts upp innan katastrofen kommer och utgör sedan en resurs för gemensam motståndskraft.

Forskningen om socialt kapital är spretig och mäter ett stort antal variabler som kan spegla individens känsla av samhörighet med kollektivet. En vedertagen typologi är att se socialt kapital som *känsloband* (bonding), *överbryggande* (bridging) eller *länkande* (linking), där den första typen rör familjen och den närmsta gruppen, den andra överbryggar tillit till en hel social grupp såsom klass eller etnicitet, medan den tredje länkar tillit till demokratiskt valda representanter och myndighetsföreträdare.¹⁹ Att individer som drabbas av katastrofer tar hand om sina närmaste är inte överraskande, varför känsloband rimligen kan antas vara starka, men också hamna i konflikt med det större kollektivet. Om man inte kan lita på att ens barn eller äldre vårdbehövande anhöriga är tryg-

ga kommer man sannolikt inte att lämna dem för att göra en insats för det bredare samhällsintresset. Ett resilient samhälle måste därför avlasta individens känslobandsplikter för att möjliggöra insatser till det större kollektivet. Det överbryggande sociala kapitalet har visat sig vara effektivt för att skapa starka samarbetskoalitioner i lokalsamhället som kan prioritera dess funktionalitet. De som står närmast vitala verksamheter har lokal trovärdighet och kan generera samarbetsresurser och därmed skydda verksamheten. Det länkande kapitalet ger myndigheter på olika nivåer legitimitet som uttolkare av det gemensamma intresset och de mål och ambitioner som ska styra samarbetet för att motstå påfrestningarna. Det finns en »mörk sida« av de olika kapitalformerna – känslobanden till familj och klansammanslutningar kan verka splittrande. Identifiering med sociala grupper kan ge väldigt riktade insatser för att gynna bara den egna gruppen. Överdrivet länkande kapital, till sist, kan passivisera medborgare och få dem att tro att institutionerna kommer att ingripa utan krav på egna insatser.

Katastrofforskningens fokus på socialt kapital visar att samhällets motståndskraft stärks av tillit och samhörighet – inte bara inför vardagens krav utan också för krisens och krigets. Försvaret av Sverige bör ta sin utgångspunkt i landets ganska unika nivå av mellanmänsklig tillit, endast överträffad i andra

nordiska länder: Kina, Indien, Nederländerna och Saudiarabien.²⁰ Värnplikten och en eventuell framtida civilplikt kan designas för att förstärka det gemensamma ansvaret för landets försvar och bör byggas på landets ansevärda sociala kapital.

Krigets krav

Kriget ställer dock delvis andra krav på insatsvilja hos befolkningen än naturkatastrofer. Individerna måste stödja det väpnade motståndet även om den egna insatsen kan ske utan vapen i hand. Det stödet måste också övervinna propaganda från den väpnade motståndaren och defaitistiska krafter i det egna samhället. Lockelsen i kapitulation och/eller medlöperi får inte övertrumfa den sociala sammanhållningen och viljan att göra motstånd. Krigets fasor förändrar individens nyttokalkyl på svårförutsedda sätt – angripens våldshandlingar kan såväl stärka försvararens övertygelse om att aldrig ge upp som försvaga den. Vi ska utforska några faktorer som identifierats ovan som också bör vara avgörande för kollektiva reaktioner på våldshandlingar.

Den sociala sammanhållningen grundar sig enligt diskussionen ovan i en grundläggande tillit till sitt lokalsamhälle och att andra kommer att göra sin plikt för att skydda landet. Sammanhållningen kan under-